

મુનિ માલકૃત શ્રીમહાવીરપાર્ણાસ્તવન

સં. મુનિ સુયશચન્દ્ર-સુજસચન્દ્રવિજયી

પ્રભુ વીરના જીવનચરિત્રમાં ભાવદાન વિષય ઉપર જીરણ શેઠ તથા પૂરણ શેઠનું દૃષ્ટાન્ત ઘણું જ પ્રચલિત છે. પ્રભુનું ચૌમાસી તપનું પારણું કોળે કરાવ્યું ? કયા દ્રવ્યથી કર્યું ? इत्यादि પ્રસંગને પ્રસ્તુત કૃતિમાં કવિએ ખૂબ જ સુંદરતાથી વર્ણવ્યો છે. શ ને બદલે સ નો પ્રયોગ અને અનુસ્વારોનો છૂટા હાથે કરેલો પ્રયોગ અહીં જ્યાં ત્યાં દૃષ્ટિગોચર થાય છે. ગાથા ૨૯માં દાન શબ્દ લહિયાની ભૂલથી રહી ગયો લાગે છે. ગાથા-૩૦ માં “તાન દી(દિ)યોં જીળેં વરનેજી”ને બદલે “દાંન તળી અનુમોદનાજી”આ પાઠ નેમિ વિજ્ઞાન-કસ્તૂરસૂરિભંડાર (સુરત)ની પ્રતમાં જોવા મળે છે. જે વધુ સુંદર લાગે છે.

લોકાગચ્છની પરમ્પરામાં ૧૭મા સૈકાના ઉત્તરાર્ધમાં અને ૧૮મા સૈકાના પૂર્વાર્ધમાં મુનિ માલ નામના પ્રસિદ્ધ કવિ થયા. જેમણે ૧૮૧૦માં આષાઢાભૂતિ ચોપાઈ, ૧૮૫૫માં એલાચીકુમાર છ ઢાલિયું, ૧૮૨૨માં ઇષુકાર-કમલાવતીનું છ ઢાલિયું, છ ભાઈનો રાસ इत्यादि પદ્ય સાહિત્યની રચના કરી છે.

બીજા એક માલમુનિ નામના કવિએ ૧૬૬૩ પૂર્વે અંજનાસુન્દરીની ચોપાઈ રચી. ધાસ તો શબ્દ (માલ-મુનિ) ના સ્થાન પરિવર્તન થતા સર્જાતી મૂંઝવણનો આ એક સુંદર દાખલો છે.

પ્રસ્તુત સ્તવનમાં કર્તાના નામોલ્લેખ સિવાય ગચ્છ-ગુરુ इत्यादि કોઈ પણ માહિતી મળતી નથી. કર્તાનું નામ ‘મુનિ માલ’ એમ જ સમજીએ તો તે લોકાગચ્છની કૃતિ ગણાય, છતાં વિદ્વાનો વિશેષ પ્રકાશ પાડી શકે.

પ્રસ્તુત કૃતિ જીરાવલાજી ભંડાર (ઘાટકોપર) સ્થિત હસ્તપ્રતભંડારની છે. બીજી પ્રત નેમિવિજ્ઞાન-કસ્તૂરસૂરિજી ભંડાર સુરતના સંગ્રહની છે. પરંતુ અશુદ્ધ હોવાથી મુખ્ય પાઠાન્તરો જ નોંધ્યા છે. પ્રત આપવા બદલ ભંડારના વ્યવસ્થાપકોનો આભાર.

—X—

श्रीअरिहंत अनंत गुण, अतिशयपूरण गात्र,
 मुनि जे नांणी संयमी, ते उत्तम कहिइ पात्र ॥१॥
 पात्र तणी अनुमोदना, करतो जीरणसेठ,
 श्रावक अच्युत गति लहें, नव प्रैवेकें हेठ, ॥२॥
 दश चोमासां वीरजी, विचरता संजमवास,
 विशालापुरि आवीआ, इग्यारमें चोमांस, ॥३॥

ढाल-

चोमासें इग्यारमेंजी, विचरता साहसधीर,
 विशालापुर आवीआ, स्वामी श्रीमहावीर, ॥४॥
 जगतगुरु त्रिशलानंदनजी (आंकणी), भलें में भेट्या श्रीजी(जि)नराय,
 सखीरी ! चोक वधावो आय, मेरे भाग अनोपम माय, जगत... ॥५॥
 बलदेवनो छें देहरोजी, तिहां प्रभु काउसग कीध,
 पच्चक्खाण चोमांसि(सी)नुंजी, स्वामि(मी)अे तप लीध, जगत... ॥६॥
 जीरणसेठ तिहां वसेजी, पाले श्रावकधर्म,
 आकारे तिणे ओलख्याजी, जाणें धर्मनो मर्म, जगत... ॥७॥
 आज छें उपवासीआजी, स्वामी श्रीवर्धमान,
 काल सही प्रभु जीमस्येंजी, स्वहत्थें देस्युं दान, जगत... ॥८॥
 जीरणसेठ इम चितवेजी, सफल हुस्यें मुझ आस,
 पक्ष मास गणतां थकाजी, पूरण थयुं चोमास, जगत... ॥९॥
 सामग्री सवी(वि) आहारनीजी, सेहजें हुइ तेणी वार,
 प्रभुनो मारग पेखतोजी, बेंठो घरनें बार, जगत... ॥१०॥
 घर आव्या छें पाहुणाजी, नुंतर्या अेक वार,
 प्रभुजी कीहां रे पधारस्येजी, में नुहतर्या वारोवार, जगत... ॥११॥
 पछें करस्युं पारणुंजी, हुं प्रभुने प्रतिलाभ,
 होयें मनोरथ अेहवाजी, तो ही न वरसें आभ, जगत... ॥१२॥
 अवसरें उट्या गोचरीजी, श्रीसिद्धारथपुत्र,
 विशालपुर आवीआजी, पु(पू)रणधरिं पहुत्त, जगत... ॥१३॥

मिथ्याती जाणें नहींजी, जंगम तीरथ एह,
 दाशी(सी) प्रतें ते ईम कहेंजी, कछुइक भी(भि)क्षा देह, जगत...॥१४॥
 चाटु भरीनें बाकुलाजी, आणी प्रभुजीनें दीध,
 नी(नि)रागी प्रभु ते लि(ली)आजी, ती(ति)हां प्रभु पारणुं कीध,
 जगत...॥१५॥

देव वजावें दुंदुभीजी, जय जय बोलें कर जोड,
 हेमवृष्टि तिहां थइजी, साढीबारह करोड, जगत.... ॥१६॥
 राय लोक सहु इम कहेंजी, धन धन पूरणसेठ,
 उ(ऊं)ची करणी तें करीजी, बीजा सहु तुज हेठ, जगत.... ॥१७॥
 राय कहें ते सुं(शुं) दी(दि)योजी, पारणो कियो वीर,
 पूरणसेठ तव इम कहेंजी, में वोहरावी खीर, जगत.... ॥१८॥
 जीरणसेठ तव सांभलीजी, वाजी दुंदुभीनाद,
 अन्नथी कियो प्रभु पारणोजी, मन थयों विखवाड, जगत.... ॥१९॥
 हुं जगमें वडो अभागीयोजी, घेर न आव्या स्वांमि ।
 कल्पवृक्ष किम पांमीयेजी, मारुंमंडल ठाम, जगत.... ॥२०॥
 केता मनोरथ में कीयाजी, तेता रह्या मनमांहिं,
 जिम जिम निरधन चितवेंजी, तिम तिम निःफल थाइ, जगत... ॥२१॥
 प्रभुजी कीयों तिहां पारणोजी, कीधो अन्यत्र विहार,
 आव्या पास संतानीयाजी, तीहां मुनि केवळधार, जगत...॥२२॥
 मेरे नगरमां कोण छेजी, पुण्यवंत जशवंत ?
 कहें केवली आज तो जी, जीरणसेठ महंत, जगत... ॥२४॥
 राय कहे केण कारणेजी, जीरणसेठ महंत ?
 दान दियों जिणें वीरनेजी, ते पुरण यशवंत, जगत... ॥२५॥
 राय प्रतें कहे केवलीजी पूरण दीधोदान,
 हेमवृष्टि तेहनें हुंइजी, अवर न कोई प्रमान, जगत... ॥२६॥
 राय जीरण वधावीयोजी, अधिक मांन सनमांन,
 मुखि नगरमां थापीयोजी, जोयों पुन्य प्रमाण, जगत... ॥२७॥

એક ઘડી સુરદુંદુભિજી, જો ન સુણત કાન,
 તો તે જીરણ લેતો સહીજી, ઉત્તમ કેવલજ્ઞાન, જગત... ॥૨૮॥
 દેવલોક વર બારમેંજી, જીરણ ઘાલ્યા બંધ,
 વિણ [દાંન] દીર્ઘેશી ફલ્યોજી, ઉત્તમસ્યું સંબંધ, જગત... ॥૨૯॥
 દાંન દીયોં સુપાત્રનેંજી, નિઃફલ કદીય ન હોય,
 દાંન દીયોં જીણેં સાધુનેંજી, જીરણ જ્યૂં ફલ જોય, જગત... ॥૩૦॥
 ઇમ જાણી અનુમોદનાજી, દાંન સુપાત્ર રસાણી
 દાંન દીયોં જીણેં વીરનેંજી, તે નમેં મુનિ માલ, જગત... ॥૩૧॥
 ॥ ઇતિ શ્રીમહાવીરપારણાસ્તવનં સમ્પૂર્ણઃ (મ્) ॥શ્રી॥

—X—

આવરણચિત્ર-પરિચય

પ્રથમ અને ચતુર્થ મુખપૃષ્ઠ પર છાપેલ ચિત્રો પ્રસિદ્ધ 'મધુબિન્દુ'ના દૃષ્ટાન્તનાં ચિત્રો છે. વડની વડવાઈ પર લટકતો પુરુષ, વડ પરના મધપૂડામાંથી ટપકતાં મધનાં ટીપાંનો રસાસ્વાદ લેવામાં એવો તો લોલુપ અને તન્મય છે કે તે વડવાઈને બે ઝંદર કાપી રહ્યાં છે, તે વૃક્ષને ઉઘેડવા હાથી મથી રહ્યો છે. તેના પગ નીચે ઝંડો કૂવો છે ને તેમાં ૪ નાગ-નાગણ ફૂંફાડા મારતાં તે પડે તેની પ્રતીક્ષામાં છે, તે બધાંની તેને કશી જ પરવા નથી. વઢી, ઊપર ઓર્ધ્વિતા આવી ચઢેલ દૈવી વિમાનવાઢ્યાં તેને બચાવવાનું કહે છે તો તે પ્રત્યે પળ તે દુર્લક્ષ્ય સેવે છે. સંસારની વિચિત્ર કે વરવી વાસ્તવિકતાનો બોધપ્રદ પરિચય આપતી આ રૂપક કથાનાં આ ચિત્રો છે. પ્રથમ ચિત્ર ૧૬મા શતકની હાથપોથીનું છે. બીજું ચિત્ર જૈન દેરાસર (લક્ષ્મીપુરી, કોલ્હાપુર) ની ધોત પર આરસમાં થયેલ સુરેખ 'ઇનલે વર્ક'ની તસવીર છે.